

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש
'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג
ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
יום שלישי פרשת כי תצא | ט' אלול תשפ"ה

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

זרח השמש ובא השמש

היום יארציט הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, תוך כדי שקראתי על תולדותיו של רבינו צדוק, נתיישב לי ענין אחד שנתקשיתי בו מימים ימימה. אי' בגמ' קדושין (עב:) 'דאמר מר **כשמת** ר' עקיבא נולד רבי **כשמת** רבי נולד רב יהודה **כשמת** רב יהודה נולד רבא **כשמת** רבא נולד רב אשי, ללמדך שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר (קהלת א, ה) **וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ עַד שֶׁלֹּא כָּתְבָה שְׁמוֹ שֶׁל עַלִי זָרַח שְׁמוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הַרְמִיתִי**.

הבדלי גירסאות

אמנם בבראשית רבה (חיי שרה נח, ב) יש גירסא שונה במעט '**יום שמת** ר' ע' נולד רבינו וקראו עליו **וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ**, **יום שמת** רבינו נולד רב אדא בר אהבה וקראו עליו **וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ**, **יום שמת** רב אדא בר אהבה נולד רבי אבון וקראו עליו **וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ**, **יום שמת** ר' אבון נולד ר' אבון בריה, **יום שמת** ר' אבון נולד אבא הושעיא איש טריא, **יום שמת** אבא הושעיא נולד רבי הושעיה וקראו עליו **וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ**.

רב הונא נפטר לפני שרבא נולד

ומצאנו כ"פ בש"ס שבעלי התוס' הקשו עפ"ז מכמה מקומות שאמרו חז"ל שאמורא פלוני נתוועד עם אמורא פלוני, ולפי סדר הדורות המובא כאן לא יתכן שהם ראו זה את זה. כגון במנחות (לו.) 'אמר רבא, רב הונא אסברה לי'. והקשו תוס' שהרי רבא נולד אחרי פטירת רב יהודה, ובמו"ק (יז) מבואר שרב הונא כבר נסתלק לפני רב יהודה, א"כ איך יתכן שרב הונא הסביר לרבא? ותירצו התוס' שיש לגרוס רבה, רבה אמר שרב הונא הסביר לו, ורבה היה לפני רבא.

מר בר רב אשי היה חי בימי רבא?

וכן בעירובין (קב:) 'אמר מר בר רב אשי, הוה קאימנא קמיה דרבא', והקשו תוס' איך שייר לומר כן, והרי 'כשמת רבא נולד רב אשי', איך יאמר מר בר רב אשי שעמד לפני רבא? ותירצו שיש לגרוס 'קמיה דאבא'.

על פי הגירסא נקבע הלכתא כמאן

ויש מקומות הראשונים שנחלקו מחמת הגירסאות במחלוקות קשות מאד, כי יש בזה נפק"מ הלכה למעשה, למשל במס' ב"מ (מו: - מז.), בלישנא קמא 'אמר רבה אמר רב הונא מכור לי באלו קנה ויש לו עליו אונאה', ובלישנא בתרא אמר כן 'רבא בשם רב הונא', והלא הלכתא כרבא דהוא בתראה, ובכל הש"ס הלכה כמותו, אך אי אפשר לגרוס רבא כי כתוב בשם רב הונא, וכאן אי אפשר לגרוס רבה, כי רבה אמר כדעה אחרת באותה לישנא, ולכן הראשונים נחלקו שם, הרא"ש, הרמב"ם והראב"ד נחלקו אם הלכה כך או כך, והכל תלוי אי בתחילה גרסינן רבא או לאו.

ובאמת שזה מקצוע מיוחד לדעת את 'סדר הדורות', כל מהלך ימי חייהם של התנאים והאמוראים לדורותיהם זה אחר זה, והדברים נוגעים למעשה כמבואר לעיל.

אגרת מרב שרירא גאון על האמוראים

ובאחרונים הקשו על תוס' שאמרו שרבא לא ראה את רב הונא, כי ביום שמת רב יהודה נולד רבא, ורב הונא שכיב קודם רב יהודה. ובדורות אחרונים מצאו אגרת שכתב רב שרירא גאון על סדר הדורות של האמוראים, ורב שרירא גאון היה קרוב לתקופת האמוראים, שהוא חי תיכף אחר תקופת רבנן סבוראי, וכשם שאנו יודעים היום את ההיסטוריה של תקופת הבעש"ט ותלמידיו, וממילא אנו יודעים שהבעש"ט היה יכול לראות את הרמח"ל

א וז"ל התוס' שם: 'אמר רבה רב הונא אסברה לי. רבה גרסינן ולא רבא דרבא לא ראה רב הונא מעולם, דהא אמרינן בפרק בתרא דקדושין (עב:) דביום שמת רב יהודה נולד רבא, ורב הונא שכיב קודם רב יהודה כדמוכח במועד קטן (יז.) דכי נח נפשיה דרב יהודה קאמר התם גברא רבה כרב יהודה ליכא הכא ורב הונא היה גדול בחכמה ובמנין מכל תלמידים דרב כדמשמע בפרק בתרא דכתובות (קו.).

אבל לא את המהרש"א ואת השלה"ק. כך כשרב שרירא גאון כתב על תקופת האמוראים שהיו כשלוש מאות שנה לפניו, בוודאי דבריו שרירים וקיימים.

רבי היה בן עשרים בהסתלקות רב הונא

באגרת של רב שרירא כתוב שהאמורא רבא נסתלק בשנת תרס"ג, ורב הונא נסתלק בשנת תר"ח, וימי חייו של רבא היו ע"ד שנה, ונמצא שבשעה שנסתלק רב הונא כבר היה רבא אברך בן עשרים שנה, ואיך התוס' כתבו שרבא לא יכל לראות את רב הונא? ומי שלומד את המקצוע הזה, יודע שיש בזה הרבה מבוכות וקושיות, והרבה קולמוסים נשתברו בזה. ודברי התוס' בענין זה מיוסדים על דברי הגמ' הנ"ל בקידושין (עב) 'כשמת וכו' ובגירסת המדרש 'יום שמת וכו' וכאמור לעיל.

היארציט של רבי לייבל'ע הוא יום הולדת רבי צדוק

והנה כשקראתי את תולדותיו של רבי צדוק הכהן, ראיתי כתוב שנולד ביום כ"ב שבט תקפ"ג, ונודע שלאחר שרבו הרה"ק מאיז'ביצא נסתלק, הלך ודבק בתלמידו המובהק הרה"ק רבי לייבל'ע אייגר זי"ע, רבי לייבל'ע נסתלק מן העולם ביום כ"ב שבט תרמ"ח. ועתה הבה נתבונן, אם אדרוש כעת ואומר 'יום שמת בו רבי לייבל'ע אייגר נולד בו רבי צדוק הכהן מלובלין', לא יזיחונו ולא יזניחונו, כי יבינו שהכוונה שביום כ"ב שבט שהוא היארציט של רבי לייבל'ע אייגר, הוא יום ההולדת של רבי צדוק הכהן.

רבי צדוק למד אצל רבי לייבל'ע קרוב למ' שנה

ואל יבואו אח"כ להקשות איך אפשר לומר כן, והרי הכל יודעים כי רבי צדוק הכהן למד אצל רבו רבי לייבל'ע כמעט ארבעים שנה. כי מי שיודע את ההיסטוריה מבין שכוונתי לומר שיום היארציט של הרבי חל באותו יום שבו נולד התלמיד, זה כ"ב שבט תרמ"ח וזה כ"ב שבט תקפ"ג. ונמצא שהחסידיים של רבי צדוק הכהן שתו לחיים ביום כ"ב שבט משתי סיבות, שהוא יום הבהיר של רבם וגם יום היארציט של הרבי של רבם.

יום הבהיר והיארציט מתחדש בכל שנה

וא"כ אפשר להציע הצעה ליישב את כל המבוכה שיש בראשונים ע"פ דברי הגמ' והמדרש הנ"ל, 'יום שמת רב יהודה נולד רבא' אין הכוונה שזה היה באותה שנה ממש, אלא ששניהם היו באותו תאריך. ואעפ"כ שייך לדרוש בהם 'וזרח השמש ובא השמש', כי יום הבהיר של הצדיק הוא ענין תמידי בכל שנה ושנה, וכן יום היארציט של הצדיק הוא ענין שמתחדש בכל שנה.

כך פירש רב שרירא גאון

ועפ"ז מיושבת אגרתו של רב שרירא גאון, כי יש לפרשו כנ"ל בענין רבי צדוק ורבי לייבל'ע. וזה ברור ופשוט שתוס' במנחות (לו) לא פירשו כן, אך י"ל שרב שרירא גאון כן פירש באופן כזה.

מתי חי איוב?

ובאמת שמצוה ליישב אלו הקושיות, כי ההיסטוריה היא הענין היחיד שאי אפשר לומר בו 'אלו ואלו דברי אלקים חיים', אא"כ ילבישו את המימרא שלא הייתה הכוונה לפשוטן של דברים. וכמו שנחלקו חז"ל (ב"ב טו.) אם איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה ואם היה - מתי חי בעולם, איך אפשר לחלוק בהיסטוריה? אמרו הראשונים שיש בכל דור איזה איוב שסובל, וממילא הכל אמת, כי איוב בימי משה היה, ובימי רבי יוחנן היה, וגם בדורות האחרונים היה את רבי לייב בעל היסורים כאיוב שבדור, בכל דור היה צריך אחד שסובל יסורים וספר איוב מבאר את ימי חייו.

מנעוריו התפרסם כגאון עצום

רבינו רבי צדוק הכהן היה חריף נפלא, עוד בשנות נעוריו היה גאון עצום. משפחתו לא נמנתה על עדת החסידים, ולאחר שנתקרב לחסידות בלם את פיו ולא דיבר עם איש בלימוד ופלפול, כי הצטנע ללכת עם ה' אלקיו, אך לפני כן הייתה גאונותו מפורסמת בכל עולם התורה.

להקשיב לדרשה של צעיר...

בשמחת הבר מצוה שלו, רבי צדוק דרש דרשה שהכין בעצמו, ונדפסה בסוף ספרו 'משיב צדק', המדפיסים העתיקה מכתב ידו. יש שם ד' דרשות לבר מצוה, הראשונה מבארת את הטעם שאנשים ת"ח מבוגרים צריכים להקשיב לדרשה של נער בר מצוה צעיר... וכתב בזה פלפול ארוך ונאה.

ארבע דרשות בבר מצוה אחת

הדרשה השניה מבררת במה יש להקדים ולדרוש, אם בענין **בר מצוה** או בענין **פרשת השבוע**, הבר מצוה שלו התקיימה בפרשת משפטים, כאמור שיום הולדתו היה בחודש שבט, וחתן הבר מצוה דן באיזה ענין יש להקדים ולדרוש, ומאריך בסוגיית תדיר ומקודש, ומסיק שבתחילה יש לדרוש בענייני בר מצוה. וכן עשה בפועל. כי הדרשה השלישית הייתה עיקר הדרשה בענין בר מצוה. והדרשה הרביעית הייתה בענין מפרשת השבוע עה"פ 'לא תבשל גדי בחלב אמו'. כל הדרשות בנויות ומיוסדות באופן הפלא ופלא, מובטחני שתלמידי החכמים שבדורו השתעשעו בשמיעת ד' הדרשות של חתן הבר מצוה...

התם ומתמים עם תמימים

ולכבוד היארציית נמשיך בענין שאנו עוסקים בו כמה ימים במצווה שבפרשת שופטים **תמים תהיה עם ה' אלהיך**, ולהבין את השבח שאנו משבחים את השי"ת בימים הנוראים וכל מאמינים שהוא שופט צדק, **התם ומתמים עם תמימים**. וכל מאמינים שהוא **תמים** פָּעֵלוּ. ונזכיר כמה הקדמות מתורתו של רבינו צדוק הכהן זי"ע.

קדוש היום לאדונינו זו סיבה לאכלו משמנים?!

ונקדים תחילה בשני קושיות שהקשה רבינו ב'פרי צדיק' (מאמרי ראש השנה ו) 'לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו **כי קדוש היום לאדונינו**. וזה נאמר על יום טוב של ראש השנה. ויש להבין שמפני זה שקדוש היום לה' עבור זה יאכלו משמנים? הלא בגמרא (פסחים סח) הפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע חציו לה' או כולו לה' מפני שנאמר **לה' אלהיך דלשון לה'** משמע שאינו לכם'. וא"כ איך עזרא אמר לבני ישראל ביום ר"ה (נחמיה ח,י) **לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים** ונתן טעם לסעודות אלו כי קדוש היום לאדונינו, והרי במס' פסחים מבואר שבכל מקום שכתוב 'לה' אלקיך' הוא 'לה' ולא לכם'? ועוד שאין לנו הבנה בפשוטן של דברים, כיון שקדוש היום לאדונינו לכן יאכלו מעדנים וישתו ממתקים, והרי **קדוש** הוא לשון הבדלה ופרישות?

נוח לאדם שלא נברא יותר משנברא

עוד הקשה רבי צדוק, וכן הקשה החת"ס זי"ע: 'אבל צריך ביאור ענין יום טוב של ראש השנה זמן בריאת האדם לשמחה הלא אמרו חכמינו ז"ל נוח לו שלא נברא משנברא'. מה יש לאדם לשמוח ביום שנברא, והלא נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא (עירובין יג:), ואיך יאכל בו מעדנים ומשמנים, לשמחה מה זו עושה? בשלמא אילו עזרא היה מדבר אל צדיקים, שמבואר בתוס' (שם) שבוודאי 'אשריהם שנבראו', ניחא מה שאמר להם עזרא לאכול משמנים, אבל בפסוקים מבואר שעזרא דיבר לאנשים שנשאו נכריות רח"ל, ולא גירשו אותם תיכף ומיד אחר ר"ה, אלא רק כמה חודשים אח"כ גרשו אותם. עד כדי כך שכשבאו לקיים אָכְלוּ מִשְׁמָנִים וְשָׁתוּ מִמֶּתְקִים היו צריכים לברר בבית מי בישל את המאכלים, האם האשה היהודיה שהייתה מבוזה בפינה, או הנכרית רח"ל. וא"כ הרי פשוט שננוח להם שלא נבראו, וא"כ על מה יאכלו משמנים על יום כזה שנבראו בו, וְלִשְׁמָחָה מֶה זֶה עֲשֶׂה?

אשריו ואשרי דורו

על הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זי"ע מסופר שביום ההולדת שלו החסידים שתו 'לחיים', ויצא מחדרו ואמר להם שמצדו אין זה יום שמחה, כי נוח לו שלא נברא יותר משנברא... אבל החסידים כמובן שמחים ביום שרבו נברא, כי הם באמת שמחים בגדולת יום הולדת הצדיק, וכלשון התוס' 'אבל צדיק אשריו ואשרי דורו'

ולכן עושים בו יום מסוים.

ראש השנה - יום הולדת לכולם

אבל בראש השנה הוא יום הולדת של כולנו, וברש"י פרשת כי תשא (ל, טז ד"ה ונתת) מבואר שבדורות הראשונים היו מציינים את מנין השנים של האדם על פי ראש השנה, כיון שהגיע ר"ה נעשה זה בן שנה וזה בן מאה שנה, בכלל לא התייחסו ליום שנולד בו אלא לר"ה, כן ביאר רש"י בענין חשבון מנין ישראל. ועי' רמב"ן שכתב אין למנות לענין ערכין וכו'. עכ"פ יום ר"ה הוא בוודאי יום הולדת של האדם, ומכיון שחטאנו מה לנו לשמוח ולאכול משמנים ביום כזה אם בכלל נוח לנו שלא היינו נולדים?

ב' סיבות לצום בראש השנה

והנה יש מרבותינו הראשונים שהתירו להתענות בר"ה (או"ח תקצז), ולפי הנ"ל יש לנו שני טעמים להתענות, האחד 'כי קדוש היום לאדוננו' וצ"ל כולו לה', והשני כי נוח לו שלא נברא יותר משנברא. אמנם הדעה הכללית בפוסקים הוא שאין להתענות בר"ה, ויש לנו לקיים דברי עזרא הסופר 'אכלו מעדנים ושתו ממתקים'.

הגזרות ששמרו על הדת

[עזרא ונחמיה פעלו להחזירם בתשובה, עזרא עורר אותם בדברי התעוררות לשוב לה', ונחמיה בן חכליה עסק בדברים המעשיים והשתדל להשיבם בפועל. ובזכותם יש לנו עד היום שמירת שבת וכשרות בשלימות. והם גזרו עם אנשי כנסת הגדולה כמה הרחקות מהגויים, גזרו על שמנם ועל פיתם ועל יינם. עד כדי כך שמרן החת"ס זי"ע כתב בדרשת כ"ז אלול, וכ"כ הרבי רבי יונתן זי"ע ביערות דבש, שכל ענין בית המקדש השני לא הייתה גאולה אמיתית, ולא הייתה אלא כדי לגזור את כל הגזירות האלו, שבזכותם הצלחנו להישאר יהודים בגלות הארוכה של אלף תשע מאות וחמישים שנה. לולא אותם התקנות לא נשאר לנו שייכות לאבוב"ק. ולכן הקימו את בית שני כי אי אפשר לגזור ולתקן תקנות אלא רק בכח סנהדרין שנמצאים אצל המזבח, וכך תהיה לנו שמירה בחומות הדת, ומאז יכלנו להתפזר בכל העולם מצרפת עד אמריקה ולהישאר יהודים כשרים].

תָּמִים תִּהְיֶה - לחקור רק אצל נביא ה'

ולפני שנתרץ את הקושיות של רבי צדוק, נשוב לענין תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֶלֶּהֶיךָ, שהזכרנו לעיל שהראשונים נחלקו בביאורו, י"א שהפסוק מזהיר שלא לחקור אחר עתידות אצל מעוננים וקוסמים גויים, אלא יחקרו רק אצל נביא ה', כן ביארו הרמב"ן והספורנו, והרמב"ם (יסודי התורה י) ולדבריהם הפסוק תָּמִים תִּהְיֶה לא בא לבטל את הרצון לידע עתידות, אלא לכוון את הידיעה למקום הנכון אצל נביא ה'.

אל תחקור אחר העתידות

אך אנו רגילים ללמוד פשוטו של מקרא ע"פ דברי רש"י, שהוא לימד אותנו איך ללמוד פסוק בתורה, ונודע מה שפרש"י 'תמים תהיה', אל תחקור אחר העתידות, כל מה שיבא עליך תקבל בתמימות. ולשיטתו אין לשאול אצל הנביא על עתידות כלל, רק ללכת בתמימות כדרכו של אע"ה התהלך לפני והיה תמים, וכדרכו של דוד המלך ע"ה שכל דבריו תמימות ובטחון על ה'. כל מה שיבא עליך קבל עליך בתמימות.

לא לדאוג מידיעת העתיד

ומה שאמר הכתוב נְבִיא מְקַרְבָּךְ מֵאֲחִיךָ כְּמִנִּי יָקִים לְךָ ה' אֶלֶּהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ, כבר נתבאר באריכות בשיעור הקודם שהנביאים אין מגלים לנו כלל את העתיד לבא כשם שהמעוננים וקוסמים עושים, הנביאים רק אומרים לנו שלא להתפעל מדאגת ומידיעת העתיד, רק תעשה כרצונו ית' 'מה דמפקדית איבעי לך למעבד', וההולך בתום ילך בטח, ואף אם תישבר רגל פרתו, יתגלה לו אח"כ שזה היה לטובתו. ולכן אין הנביא אומר לו שלא ילך לשם, כי טובתו היא כך. משא"כ המעוננים יאמרו לו להינצל משבירת רגל פרתו ואין זה לטובתו.

איך תתקיים הבטחת פי בִּיצְחָק יִקְרָא לְךָ זֶרַע?

כך נתבאר בשיעור הקודם ע"פ דרכו של רש"י, וכן ע"פ דברי הרמב"ן בפסוק 'התהלך לפני והיה תמים' שלא

לחקור אחר העתידות, אלא לעקוד את יצחק בתמימות ובלי לשאול שאלות איך תתקיים הבטחת פי ב'יצחק יקרא לך זרע, וכשהשטן הקשה קושיות ורצה לבלבל את אאע"ה, הוא השיב לו (תהלים כו,יא) וַאֲנִי בְּתַמִּי אֶלָּה, כן מבואר במס' סנהדרין (פט:).

גם לשחוט את יצחק וגם בו יקרא זרע

וב'בני יששכר' זי"ע הוסיף שאאע"ה היה לו נסיון בדרכו אל העקדה, לוותר על האמונה בהבטחת פי ב'יצחק יקרא לך זרע, תמורת קיום מצות וְהַעֲלֵהוּ נֶשֶׁם לְעֹלָה, או להתעקש להאמין בשני הקצוות בבת אחת, אף שאי אפשר להבין בשכל אנושי איך יתקיימו שניהם, ואאע"ה עמד בנסיון הקשה הזה, כי לנביא אסור להפסיק להאמין באחת מהנבואות שנאמרו לו, כיון שהקב"ה אמר לו פי ב'יצחק יקרא לך זרע, בוודאי יתקיימו הדברים בלי ספק, הקב"ה כל יכול, ויוכל לקיים שניהם אף שאינו מבין איך. ועוד שהרי הוא ית' יכול להחיות מתים, וכמו שי"א שאכן כך היה, שפרחה נשמתו של יצחק, וחזר וחי, ואז המלאכים תקנו את ברכת 'ברוך אתה ה' מחיה המתים'.

יצחק בא לעולם לבדו בלי זוג

ובסופו של דבר התברר שקודם העקדה יצחק לא יכל להוליד, כמבואר באוה"ח הק' (וירא כא,ב) שבתחילה הייתה לו רק נפש דנוקבא, כי המלאכים באו לבשר לשרה, 'ושרה שומעת', והיה איזה שינוי בשליחותם ולכן לא הייתה לו נפש דכר אלא נפש נוק' ולא היה מסוגל להוליד בנים כלל, ולכן בל"ז שנותיו הראשונים לא הייתה לו בת זוג, כי כל נשמה נולדת לכתחילה בשני חלקים דכר ונוק', כמבואר בזוה"ק פ' ויחי, 'שנים שנים באו', רק יצחק בא לבדו בלי זוג תחילה, כי הוא עצמו היה בסוד נפש נוק'.

כתוצאה מהעקדה נוצרה בת זוג

וכמ"ש הרמ"ע מפאנו זי"ע (עשרה מאמרות - חקור דין ח"ב פ"ח) שהנפש דנוק' דיצחק פרח ממנו ונכנס אל האיל, שהאיל נברא בששת ימי בראשית כגולם בלי חיות, ובאותה שעה נכנסה בו נפש הנוק' דיצחק, ויחי האיל, ואז יצחק קיבל את נשמת דכר. דווקא בשעת העקדה נכנסה בו רוח דכר ומאז היה יכול להוליד בנים, ותיכף נולדה רבקה אשתו, ויהי אחרי הדברים האלה וַיֵּגֶד לְאַבְרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יֵלְדָה מִלְכָּה גַם הוּא בְּנִים לְנָחֹר אַחִיקָה... וְאֵת בְּתוּאֵל, וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת רִבְקָה. ולאחר ג' שנים וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ.

דווקא הסכין על הצוואר גרם שב'יצחק יקרא לך זרע

הרי שההולך בתמימות, בסופו של דבר מתורצים לו כל הקושיות. אין לך בעולם קושיא גדולה כקושיא זאת, איך תתקיים הבטחת פי ב'יצחק יקרא לך זרע יחד עם מצות וְהַעֲלֵהוּ נֶשֶׁם לְעֹלָה, הסכין על הצוואר שלו מסלק את הבטחת פי ב'יצחק יקרא לך זרע. ומי היה יכול להעלות על הדעת בשעה שהסכין היה על צווארו, שאדברה, דווקא עי"ז יוכל להתקיים בו פי ב'יצחק יקרא לך זרע. השטן הקשה קושיות ברזל ואאע"ה אומר וַאֲנִי בְּתַמִּי אֶלָּה, וכך הוה.

לכל יהודי יש שליחות מיוחדת

נחזור לענייננו, מעשה אבות סימן לבנים, לכל יהודי מזרע אברהם יצחק ויעקב יש שליחות מיוחדת כאן בעוה"ז, ומובטח לו לזכות בסוף לארץ החיים, ובמשך המסע בעוה"ז יש כמה וכמה דברים העומדים בדרכו, ויהודי אומר כדברי זקנו אאע"ה 'כל מה דעבד רחמנא לטב עבד'.

אין חקר לתבונתו

וכן אנו לומדים בהפטרות לך לך (ישעי' מ), לאחר שקראנו בתורה כל מה שאמר ה' לאאע"ה, לך לך מארצך

ב **שבולי הלקט** (תפילה סימן יח) כשנעקד יצחק אבינו על גבי המזבח ונעשה דשן, והי' אפרו מושלך על הר המוריה, מיד הביא עליו הקדוש ברוך הוא טל והחיה אותו, לפיכך אמר דוד כטל חרמון שיורד על הררי ציון וגו' כטל שהחיה בו יצחק אבינו, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מחיה המתים.

וּמִמּוֹלֶדֶתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה, הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָמִים, אַחֵר זֹאת אֲנִי קוֹרְאִים בְּסֵפֶר יִשְׁעִי בָּאֵלֹהִים הַדְּבָרִים לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַיִּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְרָכֵי מֶה' וּמֵאֵלֹהִי מִשְׁפָּטִי יַעֲבֹר, דְּרַשְׁתָּ מוֹסֵר שְׁלִימָה שֶׁל יִשְׁעִיהָ הַנְּבִיא, יְהוּדִי יִקְרָה, אֶל תִּתְעִיף וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ מְרֹב קוֹשִׁיּוֹת וְקִשְׁיִים שְׁעוֹבִרִים עָלֶיךָ בְּדֶרֶךְ, כִּי הַקֶּב"ה נִמְצָא כֹּאן, הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֵלֹהִי עוֹלָם ה' בּוֹרָא קִצּוֹת הָאָרֶץ לֹא יֵעָף וְלֹא יִגַּע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ. מִי הָעִיר מִמְּזָרְחַ צֶדֶק, הַנְּבִיא מִזְכִּיר לָנוּ אֵת כָּל מֶה שֶׁהָיָה עִם אֲמֵע"ה, מִי פָּעַל וְעָשָׂה קִרְא הַדְּרוֹת מֵרָאשׁ, וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחֶרְתִּיקָ זָרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי... אֵל תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב... תִּתְחַזֵּק בְּנִסְיוֹנוֹת שֶׁלךָ, וּבִסּוֹף תִּזְכֶּה לִרְאוֹת יְשׁוּעָה וְאַתָּה תִּגְלִל בְּה' בְּקִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל.

לקבל הכל בתמימות ואהבה

כל זה נכלל בדברי התמימות שרש"י לימד אותנו בפסוק 'תמים תהיה', וכן חינוכו אותנו זקננו וזקנותינו. ללכת בתמימות ולא לחקור אחר העתידות, רק לקבל כל הנהגותיו בתמימות ואהבה. ובני ישראל לא מתעייפים בגלות וכך יש לנו עד היום מליוני יהודים שומרי שבת, אין להם נס גדול מזה.

למה לומר שירה בר"ה?

כתב החת"ס (דרשות חודש אלול) ע"פ דברי חז"ל (ר"ה לב:): אמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבוש"ע, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים? - אמר להם, אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו - וישראל אומרים שירה?! וצ"ע מה עלה על דעת המלאכים לומר שירה בר"ה, בשלמא בפסח אומרים שירה על הנס, בשבועות על הניסים דמתן תורה, מה ההוא"א לומר שירה בר"ה?

החשש ממוות - מעצים את הנס

וביאר החת"ס שבזוהרי יש נס בר"ה, הוא הנס המוזכר בטור או"ח (תקפא) לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמים בר"ה לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס. איזה נס? אם נאמר שהנס הוא מה שזוכים לכתיבה וחתימה טובה, צ"ע דא"כ מה הקב"ה השיב למלאכים שאין להם לומר הלל משום שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, הרי אדרבה, זו סיבה לומר שירה, כי הם ינצלו מספרי מתים ויזכו להיכתב ולהיחתם בספר החיים? א"כ הדרא קושיא לדוכתא מדוע אין אומרים שיר והלל בר"ה, והרי גם ביציאת מצרים בליל מכת בכורות היו פתוחין לפניו ספרי חיים וספרי מתים... ולא נתן ה' למשחית להרוג בכורי ישראל, ולכן אומרים בפסח הלל שלם על קרבן הפסח. לולא היו פתוחין אז ספרי חיים וספרי מתים, לא היו אומרים שירה בפסח, וכן בחנוכה אומרים הלל משום שהיו ספרי חיים וכו' פתוחין לפניו ועשה ה' נס ומסר גבורים ביד חלשים וכו', וא"כ מה השיבם הקב"ה למלאכים?

משנה לשנה מתרבים בלוחות עוד זמנים

ותירץ החת"ס שה'נס' שהמלאכים מדברים עליו הוא הנס הרוחני שכנסת ישראל עודנה חיה וקיימת אחר שנת תשפ"ה, ומדפיסים לוחות זמנים לשנת תשפ"ו עם סוף זמן ק"ש וסוף זמן תפילה וגם זמן תיקון חצות וכו', הרי שעדיין ישנם אנשים בעולם שאיכפת להם מהדברים האלו, ומשנה לשנה מתרבים בלוחות עוד ועוד זמני ק"ש וזמני תפילה, ונץ החמה הנראה ונץ החמה האמיתי, עם ניכוי ההרים וכלי ניכוי ההרים. פעם היה בלוח רק ג' שורות זמני היום, משנה לשנה יש יותר ויותר זמנים ביום, על הנס הזה העיד הג"מ רבי יעקב עמדין זי"ע שהוא יותר גדול מהנס של יציאת מצרים וקריעת ים סוף, רק לפני שמונים שנה עוד שרפו יהודים בקרמטוריום באושוויץ, ואין לנו שום הסבר, אנו מצפים שמשיח צדקנו יסביר לנו את זה, וביני לבני הולך וקם דור ישר ומבורך המדקדק בקלה כבחמורה.

עם ישראל כסלמנדרה שצומחת מהאש

ובהתחדשות השנה ניכר הנס ביותר, כי שנה יוצאת ושנה נכנסת וישראל עדיין עובדים את ה' בתכלית ההידור. ומשנה לשנה נוסף עוד סדר לימוד, לא רק דף היומי בבלי וירושלמי, אלא גם רמב"ם שו"ע, שמירת הלשון, וחק לישראל, עמוד הקהילה ודף הקהילה ועוד ועוד, אין לה בריה כישראל אלא סלמנדרה שצומחת מתוך השרפה בכבשונות אושוויץ. על הנס הנורא הזה שואלים המלאכים לפני ה', 'מפני מה אין ישראל אומרים לפניך שירה

בר"ה ויוה"כ, על זה גופא שהם באו לבית המדרש אחרי שנה נוספת בגלות.

שלא יהיו כמצות אנשים מלמדה

משיבם השי"ת 'בר"ה ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, איך יאמרו שירה', כי אע"פ שמדפיסים לוחות מהודרות, עדיין הם עומדים לפני בדין האם יזכו להרגיש טעם וחיות והתלהבות והתעוררות בעבודתם, או יבואו לבית המדרש כמתים רח"ל. ובענין זה צריך רחמים רבים, שלא יהיו בבחינת בפי' ובשפתי' כבדוני ולב' רחוק ממני ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה (ישעי' כט, יג).

האם ספרי חיים פתוחים בלב?

ב"ה בתי הכנסיות הנפלאים מלאים חסידים ובני ישיבות, רבבות ומאות אלפים צועקים בר"ה **המלך**, בוודאי שהמראה הזה מחייב לומר שירה, אלא שיודע תעלומות יודע שצריך ישועה שתהיה לנו חיות והתלהבות בעבודתנו. ויתכן שבתקופה של סבא רבה כשהלוח עדיין היה קטן ופשוט, היה יותר חיות והתלהבות בעבודת ה' מהתקופה של הלוחות המפוארים שבדורנו, התפילין והאתרוגים שלנו יותר מהודרים, אבל יש לדון על הלב אם ספרי חיים פתוחים שם, ולכן אין אומרים שירה בר"ה ויוה"כ. כן דרש החת"ס ביום היארצייט של רבו הקדוש הג"מ רבי נתן אדלר זי"ע.

הלולב רענן יותר מבעליו...

חז"ל דרשו שלולב היבש פסול מטעם לא **המתים** יהללו י'ה, אנשים בודקים עם 'זכוכית מגדלת' את השפיץ של הלולב אם אין שם יובש, ושכחו לבדוק את עצמם... והכתיב **ואנחנו נברך י'ה**, ופירושו 'אני עם ד' המינים', כמ"ש (תהלים צו, יב) **אֲזַיְרְנֶנּוּ כָּל עֵצֵי יַעַר שֶׁהָקוּל הַיּוֹצֵא מִנֶּעֱנוּעַ הַלּוּלָב בְּאִמְרֵי הַלֵּל**, הוא חלק משיר ההלל, א"כ לא יתכן לבדוק את שפיץ הלולב שלא יהיה משהו דמיון דמיון של יובש, כשעל עצמו אינו מדקדק כך, ולפעמים רואים אדם קונה לולב חי וטרי, ונדמה שהלולב יותר חי ממנו בעצמו... אוי טאטע זיסער! במס' ברכות (נא.) כתוב 'עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה', ואחד מהם הוא 'חי', ופרש"י **פריש"ק** בלע"ז...

כאילו קיים מא' ועד ת'

נחזור לעניינו, עה"פ **תמים** תהיה עם ה' א' להיך כתב בעל הטורים 'ת' גדולה' שאם תלך בתמימות כאילו קיימת מא' ועד ת'. [והוא מלשון הגמ' (שבת נה) 'תני רב יוסף אל תקרי מקדשי אלא מקודשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו', ופרש"י 'אלו בני אדם שקיימו התורה כולה - התי' סימן להם שקיימו התורה מראש ועד סוף'].

לקיים את כל התורה או להיות תמים?

רבינו בעל הטורים מעיד שההולך בתמימות עם השי"ת, כאילו קיים כל התורה כולה מא' ועד ת'. ויתכן שיאמרו שיותר קל לקיים את כל התורה מלקיים את דברי רש"י האלו, שזו עבודת האדם כל ימי חייו, לזכות למדת התמימות באמת ולקבל כל הנהגתו באהבה ותמימות.

מעניש לעוברי מצותיו

אמנם צ"ע מה הכוונה 'כאילו קיימת מא' ועד ת' והרי אמרו חז"ל (ב"ק נ.) 'כל האומר הקב"ה ותרן יוותרו חייו' ואני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו גומל טוב לשומרי מצותיו ומעניש לעוברי מצותיו. איך בעל הטורים אומר שאם מקיים מצות 'תמים תהיה', ה"ז כאילו קיים הכל? האם יש כזה מהלך ללכת בתמימות ושוב לא לפחד מיום הדין כלל?

ג **ירושלמי** (סוכה ג,א) רבי אבין בשם רבי יודה בר פזי היבש פסול על שם (תהלים קטו, יז) לא המתים יהללו י'ה.
ד בספרי תורה שלנו אין ת' גדולה ב'תמים תהיה', אך כן מבואר בקדמונים, והראה לי יהודי מאמריקה שיש תח"ס ש'שן, והראה לי תמונה של הת' הגדולה. וכתב שיש לזה מקור במחזור ויטרי. ויש בחת"ס תשובה שנותן טעם מדוע אין לנו היום מסורת באותיות רבות.

כשאין קוסמים - הם ראויים לברכה

ובאמת שמצאנו לו חבר לבעל הטורים מפסוקים מפורשים בתורה עם רש"י. כי חיי האדם בוודאי תלויים בקיום תורה ומצוות מדאורייתא ומדרבנן וכל גדרי חז"ל, אמנם יש דרך מן הצד, כמ"ש בפרשת בלק (כג, בא) לא הָבִיט אֶן בִּיעֶקֶב וְלֹא רָאָה עֶמֶל בְּיִשְׂרָאֵל ה' אֲלֵהִיו עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ, והוא מהפסוקים שאנו מזכירים במלכויות, ומי שמזכירו גם בשופרות לא משתבש (ר"ה לב:), אף ש**תִּרְוַעַת** מֶלֶךְ אין הכוונה לקול התרועה אלא לשון חיבה ורעות. ורש"י פירש שם להדיא דברים נוראים 'לא הביט - הקב"ה און שביעקב שכשהן עוברים על דבריו **אינו מדקדק אחריהם** להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו. עמל - לשון עבירה כמו הרה עמל. כי אתה העמל וכעס תביט. לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום. ה' אֲלֵהִיו עִמּוֹ - **אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זז מתוכן**'. ומדוע זוכין ישראל למעלה מופלגת כזאת? כי לא נחש בִּיעֶקֶב וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֹאמֶר לִיעֶקֶב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה פָּעַל אֵל. ופרש"י 'כי ראויים הם לברכה שאין בהם מנחשים וקוסמים'.

מסלול ירוק או אדום

והרי זה ממש כדברי בעל הטורים שכל ההולך בתמימות, כאילו קיים כל התורה כולה מא' ועד ת', אם אתה מקיים **תָּמִים תִּהְיֶה**, הקב"ה אינו בודק אחרי מעשיך. והרי לנו שני מהלכים לשוב לה', האחד הוא לחקור אחר כל מעשינו דיבורינו ומחשבותינו, להתוודות ולתקן כל דבר ודבר, והשני הוא לסגל לעצמנו את התמימות, מי שהולך בדרך זו, עובר בר"ה חלק וקל, כמו כשבאים לשדה התעופה יש מסלול ירוק ומסלול אדום, מי שעובר בירוק עובר במהירות ובזריזות וקלות. כך כל מי שהוא הולך בתמימות, עובר מיד לספרי חיים, כי נחשב לו שהוא קיים מא' ועד ת'. אבל מי שאינו הולך בתמימות, עובר במסלול האדום, שם בודקים את המזוודות ואת המשקל, וכל דבר עובר לפניו בבני מרון.

האם גילינו 'קיצור דרך'?

הדברים מופלאים מאד, אך זה פסוק מפורש ורש"י מפורש 'אף אם עוברים על דבריו אינו מדקדק אחריהם, ואינו זז מתוכן', הכל בגלל שלא חוקרים במעוננים וקוסמים. ולכא' זה מנוגד לעיקרי הדת שיש שכר למצוה ועונש לעבירה, והקב"ה דן על כל חוט השערה. וכמ"ש בגמ' תענית (יא.) שכל מעשיו של אדם באים לפניו אחר מיתתו ומעידים לו 'כך וכך עשית במקום פלוני', וא"כ איך גילינו שיש 'קיצור דרך'?

על מה חשבת בשעת התפילה?!

והביאור פשוט, יש שני מהלכים איך לעבור את החיים, מהלך אחד שבכל דבר פגע שמזדמן לו ח"ו, יש לו טענות 'למה זה מגיע לי', 'למה לפלוני יש שפע ואני ככה', 'למה פלוני הצליח עם בניו ואני לא', אם אתה בוחן ובודק גִּנְזֵי נִסְתָּרוֹת, אזי ה' צֵלֶךְ, וגם הוא יבדוק בוחן ובודק גִּנְזֵי נִסְתָּרוֹת מה אתה חושב בעת התפילה ובעת האכילה וכו'. אם אתה מתבונן במערכת שכלית, כך מתנהגים גם אתך משמים.

הולך בַּתָּם יֵלֶךְ בְּטַח

אבל יהודי שחי בְּגִמְלָה עָלֵי אָמוֹ (תהלים קלא), הולך בַּתָּם יֵלֶךְ בְּטַח (משלי י, ט), אינו מחפש כלל להבין את הנהגת ה', כי הוא מקיים **תָּמִים תִּהְיֶה**, כביכול לא מעניין אותו כלל, מדוע ולמה ואיך וכמה, יודע בתמימות שהקב"ה לבדו מנהיג כל דבר בעולם, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד. אומר לו הקב"ה, אם אתה אינך מדקדק אחרי איני מדקדק אחריך. אף שעבר חטאים ופשעים, כיון שהקב"ה גם עשה לו כמה דברים כביכול, ולא חקר ולא שאל כלל, כך אין חוקרים אחריו.

מגיע לו שכר על התמימות

ואע"פ שחז"ל אמרו 'כל האומר הקב"ה וותרן וותרו מעוהי', אין הכוונה שהקב"ה מוותר לו, אלא שבאמת מגיע לו שכר משלם על הנהגת התמימות שלו, כדאי הוא שיתהלכו עמו בתמימות. וזש"כ רש"י 'ואז תהיה עמו ולחלקו', 'עם ה' אלקיך', אם אתה תתנהג בתמימות, גם ה' אלקיך יתנהג עמך בתמימות'.

נחתם לחיים - ב'ברכו' של ליל ר"ה

וזהו המקור להקדים את תפילות יום הכיפורים, יש גמרא מפורשת במס' נדרים (לב.) אמר רבי יצחק כל המתמים עמו - הקדוש ברוך הוא מתמים עמו, שנאמר עם חסיד תתחסד עם גבור תמים תתם. מתמים עמו כלומר לא ראה עמל בישאל, וכבר ב'ברכו' הראשון בליל ר"ה, הוא עובר לחיים ולשלום בספרי חיים, כתוב וחתום, אין עליו שום דין. וכן העיד בעל הטורים שכל המקיים תמים תהיה כאילו קיים מא' ועד ת'. וכן אנו מתפללים בימים הנוראים ובזכות הקדש יוציא איום לצדק דיננו, כלומר שבזכות מדת תמים תהיה, יוציא ה' הדין לצדק.

ועדיין לא נתבארו התשובות על קושיותיו של רבי צדוק זי"ע, אי"ה בשיעורים הבעל"ט.